

NATO u 21 veku

Sadržaj

4-5   Odgovor na nove pretnje
po bezbednost

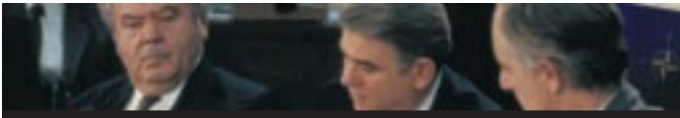
6-7   Nastanak Saveza

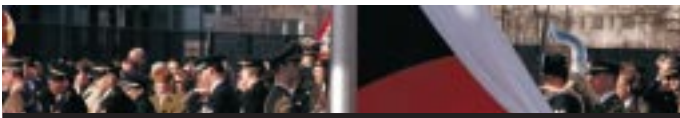
8-9   Kraj Hladnog rata

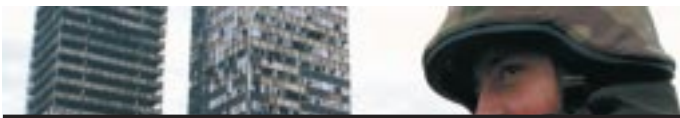
10-11   Kako NATO funkcioniše

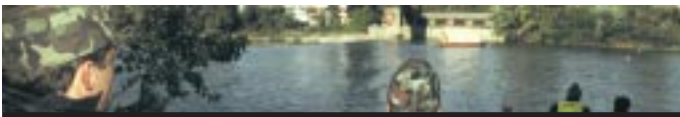
12-13   Izgradnja bezbednosti
kroz partnerstvo

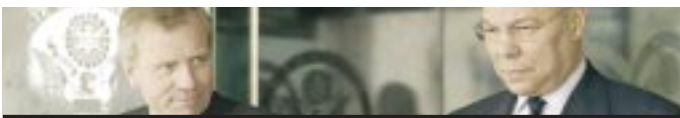
14-15   Uvećanje NATO-a

16-17   NATO na Balkanu

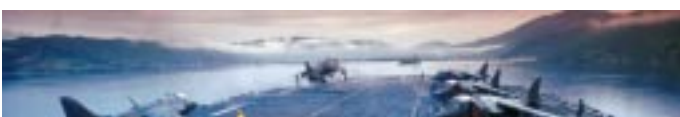
18   NATO – šire aktivnosti

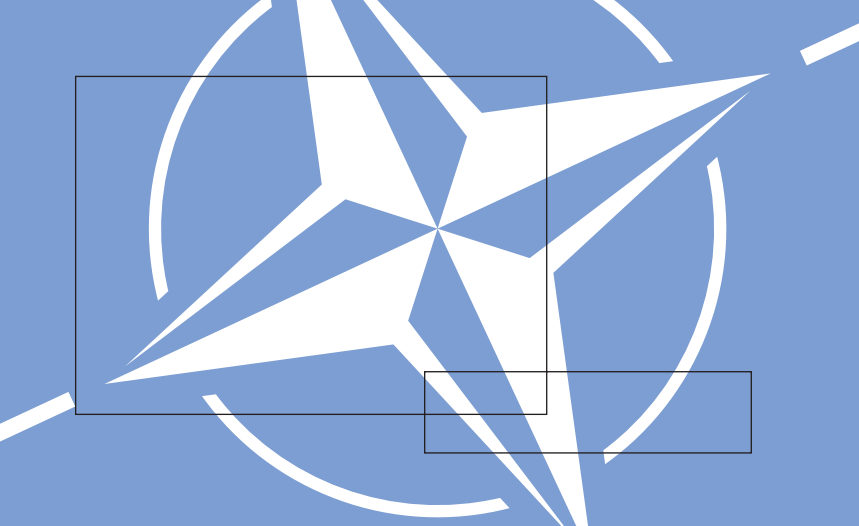
19   Transatlantski odnosi

20-21   Transformisanje Alijanse

22-23   U budućnost

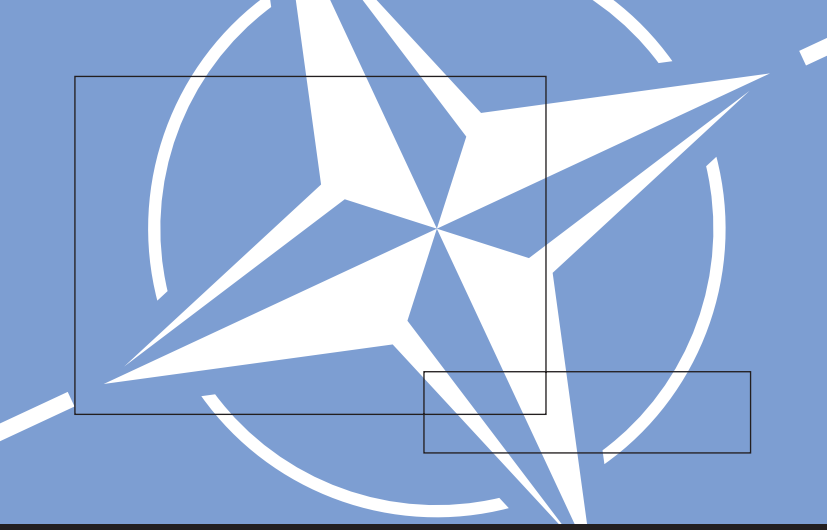

Atlantski savez

Severnoatlantski pakt (NATO) predstavlja transatlantsku sponu koja vezuje Evropu i Severnu Ameriku u jedinstveni odbrambeni i bezbednosni savez. Osnovna i trajna svrha postojanja NATO-a, kako je i određeno Vašingtonskim ugovorom, je da garantuje slobodu i bezbednost svih svojih članica političkim i vojnim sredstvima. U tom cilju, od svog osnivanja 1949, NATO se brinuo i pružao kolektivnu bezbednost svim svojim članicama. Takođe je služio i kao bitan forum za bezbednosne konsultacije koja su bile od interesa za njegovo članstvo, i kao oslonac miru i stabilnosti u evroatlantskoj regiji.

Sa krajem Hladnog rata, Savez je preuzeo nove zadatke, uključujući izgradnju partnerstva u oblasti bezbednosti sa demokratskim zemljama širom Evrope, sve do Kavkaza kao i unutar Centralne Azije. U odgovoru na promene u sveukupnom bezbednosnom okruženju, Savez je preuzeo i dodatne odgovornosti. One uključuju posvećivanje pažnje kako nestabilnostima koje uzrokuju regionalni i etnički konflikti unutar Evrope, tako i pretnjama koje dolaze izvan evroatlantske regije.

Sada, Savez je angažovan u brojnim aktivnostima koje se i dalje umnožavaju, a koje su koncipirane da unaprede saradnju sa Rusijom, Ukrajinom i drugim zemljama izvan NATO-a, kao i da se energično suprotstave novim bezbednosnim izazovima 21. veka, kao što su oni koje nameće međunarodni terorizam i povećana opasnost od upotrebe oružja za masovno uništenje. Kako bi ostali efikasni u odbrani i unapređenju bezbednosti u novom bezbednosnom okruženju koje je podložno brzim promenama, Savez je angažovan na tekućim promenama koje se tiču novih misija, novih članova, novih mogućnosti, uspostavljanju novih partnerskih odnosa, kao i novih načina na koje obavlja svoje zadatke.

Odgovor na nove pretnje po bezbednost

Teroristički napadi protiv SAD koji su se dogodili 11. septembra 2001. godine, u kojima su avioni civilnog vazduhoplovstva korišćeni kao oružje za masovno uništenje, uverili su nas u način na koji se bezbednosno okruženje promenilo od kraja hladnog rata i na ranjivost modernog društva u odnosu na nove pretnje bezbednosti. Kao odgovor, saveznici su po prvi put aktivirali Član 5. Vašingtonskog ugovora, odredbe o kolektivnoj odbrani članica NATO, pružajući političku i praktičnu podršku SAD u tom kritičnom trenutku. Šta više, od tada oni su ne samo pomogli SAD u odgovoru na te terorističke napade, već su preduzeli i korake kako bi poboljšali sposobnost NATO-a da se nosi sa pretnjama koje je pred njih postavio međunarodni terorizam.

Mada su događaji od 11. septembra 2001. predstavljali ogroman šok za Savez, NATO je nekoliko godina ranije otpočeo sa prilagođavanjem svog načina rada kako bi odgovorio na promene u bezbednosnom okruženju. Tokom 1999. saveznici su se složili oko novog strateškog koncepta. Taj dokument u kome se navode pretnje bezbednosti sa kojima se Savez suočava kao i traženje adekvatnog načina za odgovor na te pretnje, opisuje te rizike kao "rizike koji dolaze sa mnogo strana i koje je često teško predvideti", a posebna pažnja je posvećena pretnji koju predstavlja povećanje količine oružja za masovno uništenje kao i sredstava za njegovu isporuku. Takođe je jasno naglašeno da na bezbednosne interese Saveza mogu uticati i drugi ne-vojni rizici, kao što su teroristički akti, sabotaze i organizovani kriminal, kao i remećenje tokova snabdevanja bitnim prirodnim bogatstvima.

Da bi odgovorio na ove pretnje, Savez je preduzeo čitav niz inicijativa radi poboljšanja vojnih mogućnosti i saradnje kako između članica i zemalja partnera tako i sa međunarodnim organizacijama. To uključuje Inicijativu o odbrambenim mogućnostima, program visokog nivoa koje je predstavljen 1999. kako bi se unapredili i doveli u stanje spremnosti vojni kapaciteti i njihove mogućnosti za odgovor u novom bezbednosnom okruženju, ustanovljenje Centra za oružje za masovno uništenje u toku 2000, u kome saveznici razmenjuju informacije o pretnjama oružjem za masovno uništenje i iznalaze načine koordinacije kako bi se odgovorilo na najadekvatniji način; kao i razvoj Identiteta evropske bezbednosti i odbrane u okviru Saveza kako bi se omogućilo evropskim članicama NATO da preuzmu veću odgovornost na polju bezbednosti i odbrane.

▲ Sastanak Severnoatlantskog saveta na samitu u Pragu

Teroristički napadi od 11. septembra 2001, samo su doprineli da se još hitnije nastavi sa tim naporima. Probuđen, NATO je pokrenuo sveobuhvatnu reviziju svojih aktivnosti i radnih procedura. To je kulminiralo paketom reformi, inicijativa i programa koje su lideri Alijanse potvrdili na Praškom samitu u novembru 2002. Istovremeno, 14 savezničkih zemalja je poslalo trupe u Avganistan kao podršku u operaciji koju su vodile SAD protiv Al Kaide, terorističke grupe odgovorne za napade i režima Talibana koji im je pružao skrovište, kao i u mirovnoj akciji koja je usledila posle toga u Kabulu sa Međunarodnim snagama za podršku (ISAF). Šta više, na zahtev zemalja članica koje su imale aktivnu ulogu u toj misiji i radi kontinuiteta, NATO je preuzeo odgovornost za vođenje ISAF-a i razmatra mogućnosti za druge slične operacije van evroatlantskog regiona.

Mada se ponekad članice NATO ne slažu oko najprikladnijih načina za odgovor na nove pretnje bezbednosti, one prihvataju da takve pretnje u najvećem broju slučajeva imaju svoje ishodište van evroatlantskog regiona. Takođe, slažu se da one ne mogu biti rešene ni u okviru Organizacije niti oslanjanjem na odbrambene strukture stvorene za konvencionalne vojne sukobe. Osim toga što saraduje sa drugim kompetentnim organizacijama, Savez mora da se prilagodi kako bi se suočio sa novim i različitim izazovima. U vezi s tim, NATO je revidirao gledište od toga da bude geografski definisan savez, ka tome da prepoznaje i shvata da pretnje bezbednosti nisu više samo ograničene u smislu lokacije i predvidivosti i spreman je da se suoči sa tim pretnjama bilo kad i bilo gde se one pojave.

Šta više, radi izgradnje sigurnijeg okruženja, NATO "kuje" bliske veze sa međunarodnim organizacijama, uključujući Evropsku Uniju, Organizaciju za evropsku bezbednost i saradnju, Ujedinjene nacije i čak i sa Svetskom zdravstvenom organizacijom, kao i sa zemljama nečlanicama, uključujući Rusiju, Ukrajinu i partnere kako iz evroatlantske regije tako i šireg mediteranskog regiona.

NATO u 21 veku

Nastanak Saveza

Kao posledica Drugog svetskog rata, istočna i zapadna Evropa našle su se razdvojene ideološkim i političkim podelama Hladnog rata. Istočna Evropa pala je pod dominaciju Sovjetskog Saveza. U toku 1949. godine, 12 zemalja sa obe strane Atlantika oformile su Severnoatlantski pakt kako bi se suprotstavile riziku da Sovjetski Savez proširi svoju sferu uticaja i kontrole nad istočnom Evropom i na druge delove kontinenta.

Između 1947. i 1952, Maršalov plan je omogućio da se prikupe sredstva koja su poslužila za stabilizaciju zapadnoevropskih ekonomija. Uloga NATO-a kao političke i vojne alijanse bila je da obezbedi kolektivnu odbranu protiv bilo kakve agresije i da očuva bezbedno okruženje za razvoj demokratije i ekonomski rast. Prema rečima tadašnjeg predsednika SAD, Harija S. Trumana, Maršalov plan i NATO su “dve polovine istog oraha”.

Članice osnivači NATO-a – Belgija, Kanada, Danska, Francuska, Island, Italija, Luksemburg, Holandija, Norveška, Portugal, Velika Britanija i Sjedinjene Američke Države – obavezale su se da priteknu i pruže pomoć jedna drugoj u odbrani u slučaju bilo kakve vojne agresije protiv bilo koje od njih. Vezujući Severnu Ameriku za odbranu zapadne Evrope, Savez je pokazao da će bilo kakav pokušaj političkog i vojnog nasilja nad zapadnom Evropom biti osuđen na propast. Istovremeno, obezbedio je da politike nacionalnih odbrana tih zemalja postepeno postanu više međusobno integrisane i međuzavisne.

▲ **Podeljena Evropa**

◀ **Projektili iz doba Hladnog rata**

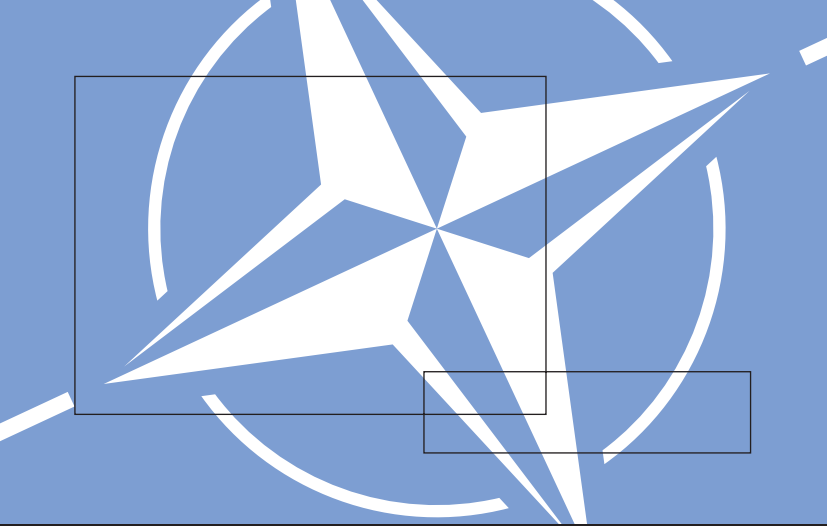
Početak ranih pedesetih, razvoj međunarodnih događaja kulminirao je izbijanjem rata u Koreji, što je potvrdilo strahovanja zapadnih zemalja o ekspanzionističkim ambicijama Sovjetskog Saveza. Shodno tome, zemlje članice NATO-a su povećale napore da razviju vojnu strukturu neophodnu da bi se sprovela njihova obaveza o zajedničkoj odbrani. Prisustvo severnoameričkih trupa na evropskom tlu, a na zahtev vlada evropskih država, pomoglo je da se obeshrabri Sovjetski Savez u razmišljanjima da agresija može da uspe. Šta više, kako je odmicalo vreme, sve veći broj država su postajale saveznici. Tokom 1952. Grčka i Turska su se pridružile Savezu, da bi ih tri godine kasnije sledila Savezna Republika Nemačka, a 1982. godine i Španija.

Kroz Savez, zapadna Evropa i Severna Amerika ne samo da su zajednički branile svoju nezavisnost već su dostigle i izuzetan nivo stabilnosti. I zaista, bezbednost koju je pružao NATO opisana je kao “kiseonik za prosperitet”, Takva bezbednost je postavila osnove za evropsku ekonomsku saradnju i integraciju. Početkom devedesetih Savez je takođe pomogao da se okonča era Hladnog rata i dalje podele u Evropi.

▲ Sastanak Saveta Severnoatlantskog saveza u Parizu

◀ Potpisivanje Vašingtonskog sporazuma

Kraj Hladnog rata

Za vreme Hladnog rata, uloga i svrha Severnoatlantskog pakta je bila jasno definisana postojećom pretnjom koju je nametao Sovjetski Savez. Ranih devedesetih, Varšavski pakt je raspušten na insistiranje novooslobođenih zemalja Istočne Evrope, i Sovjetski Savez je doživeo slom. Sa nestankom tradicionalnih protivnika, neki komentatori su verovali da je potreba za Severnoatlantskim paktom takođe prestala i da budući troškovi odbrane i investiranja u oružane snage mogu da budu drastično smanjeni.

U osvit raspada Sovjetskog Saveza, veliki broj zemalja saveznika Severnoatlantskog pakta drastično je srezao troškove odbrane, neki čak za 25 odsto. Međutim nade za većom mirovnom dobiti pokazale su se kao previše optimističke. Vrlo brzo je postalo očigledno da se, mada je kraj Hladnog rata otklonio pretnju od neposredne vojne invazije, nestabilnost u nekim delovima Evrope uvećala. Veći broj regionalnih sukoba, često ispunjenih etničkim napetostima, izbili su u bivšoj Jugoslaviji i delovima bivšeg Sovjetskog Saveza uz pretnju da se prošire. Zemlje NATO-a su brzo došle do zaključka da njihova opredeljenost za kolektivnu odbranu i saradnju koju su dostigli kroz Severnoatlantski pakt i dalje pruža najbolje garancije za njihovu bezbednost.

Šta više, mada su izgledi za vojnom invazijom bili gotovo nestali, novi vidovi političke i vojne saradnje su bili neophodni kako bi se očuvao mir i stabilnost u Evropi i kako bi se sprečila dalja eskalacija regionalnih napetosti po završetku Hladnog rata. Uistinu su bile neophodne značajnije unutrašnje reforme kako bi se vojne strukture i njihova osposobljenost prilagodile za nove zadatke kao što su rukovođenje krizom, mirovne operacije i podrška mirovnim operacijama, uz dodatnu sigurnost kako bi se obezbedila njihova trajna sposobnost da i dalje obavljaju svoju osnovnu odbrambenu ulogu. U odgovoru na nove bezbednosne izazove, Severnoatlantski pakt je evoluirao od čvrsto isprepletanog saveza koji je prvenstveno bio zadužen za kolektivnu odbranu, u središte angažovanja partnerskih odnosa između nacija koje blisko saraduju na širem polju bezbednosti.

▲ Kontrola regionalnog sukoba

◀ Nekadašnji generalni sekretar Severnoatlantskog pakta Manfred Wörner u susretu sa predsednikom SSSR Mihailom Gorbačevim

Kako *NATO* *funkcioniše*

Jedan od ključeva trajnosti Saveza je u procesu odlučivanja koji se zasniva na opštoj saglasnosti – konsenzusu. To znači da sve odluke moraju biti donete jednoglasno. Posledica toga je da su često potrebne dugotrajne konsultacije i diskusije pre nego što se donese neka važna odluka. Mada taj sistem može da izgleda spor i glomazan za spoljnjeg posmatrača, on ima dva glavna preimućstva. Prvo, poštuje se suverenitet i nezavisnost svake zemlje članice. Drugo, kada se donese odluka ona ima punu podršku svih zemalja članica i njihovu rešenost da je sprovedu.

Najvažnije telo za donošenje odluka u NATO-u je Savet Severnoatlantskog pakta, u kome svaku zemlju članicu predstavlja stalni predstavnik u rangju ambasadora, kome podršku pruža nacionalna delegacija koja se

▲ Pripreme za poletanje

◀ Sednica Saveta Severnoatlantskog pakta

NATO u 21 veku

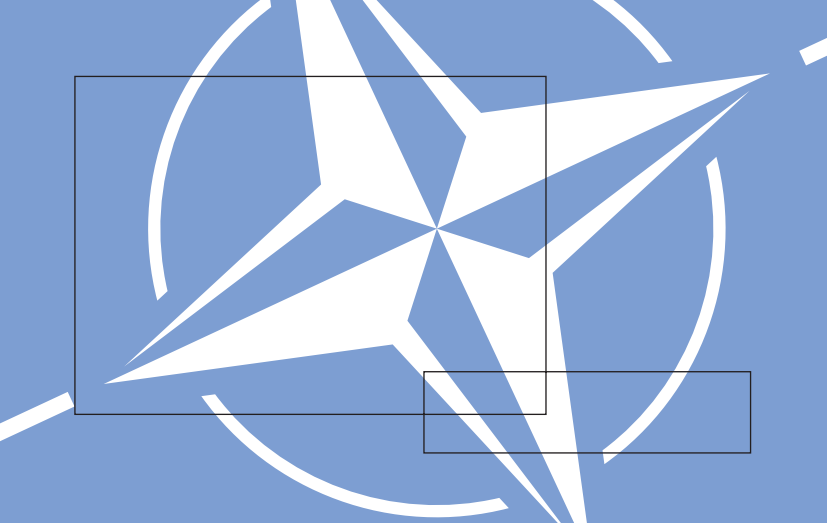
sastoji od diplomatskog osoblja i savetnika za odbranu. Savet se sastaje na ambadorskom nivou najmanje jednom nedeljno, a i češće. Tu su takođe i redovni sastanci Saveta na nivou ministara za spoljne poslove, ministara odbrane, a povremeno i na nivou predsednika država i vlada.

Na čelu Severnoatlantskog pakta je Generalni sekretar koji se imenuje na period od otprilike četiri godine. On ima rang starijeg odnosno višeg međunarodnih državnika jedne od zemalja članica. Generalni sekretar predsedava sastancima Severnoatlantskog pakta i drugih važnih tela u okviru NATO-a, i pomaže da se dođe do opšte saglasnosti odnosno konsenzusa među članicama. U upravljanju i svakodnevnom aktivnostima Saveza, on ima podršku međunarodnog osoblja, eksperata i zvaničnika iz svih zemalja članica NATO-a.

Severnoatlantski pakt nema sopstvene oružane snage. Najveći deo trupa koje stoje na raspolaganju Savezu ostaju pod punom kontrolom nacionalnih komandi sve dok im ne bude dodeljen zadatak od strane zemalja članica da preduzmu neku operaciju ili zadatak koji se kreću u rasponu od kolektivne odbrane do novih misija kao što su mirovne misije ili misije održavanja mira. Politička i vojna struktura NATO-a obezbeđuje sve uslove kako bi se unapred planiralo sve što je neophodno da bi se obezbedilo nacionalnim snagama da izvršavaju svoje zadatke, kao i sve organizacione aranžmane neophodne za zajedničku komandu, kontrolu, obuku i vežbe.

▲ Izgradnja mosta

◀ Španski pilot

Izgradnja bezbednosti kroz partnerstvo

Mnogi od problema koji su se nalazili u osnovi evropske podeljenosti u vreme Hladnog rata bazirali su se na političkom i vojnom antagonizmu između Istoka i Zapada. Od dramatičnih promena koje su dovele do kraja Hladnog rata, NATO je preuzeo seriju inicijativa kako bi ojačao bezbednost i stabilnost uspostavljajući niz institucija za razvoj dijaloga, izgradnju poverenja i saradnje među bivšim protivnicima, kao i drugih evropskih i susednih zemalja u širem mediteranskom regionu.

Jedan od prvih koraka u tom pravcu bio je ustanovljenje Saveta za saradnju Severnoatlantskog pakta 1991. godine. Kada je preimenovan u Evroatlantski savet sa odnose sa partnerima, postao je glavni forum za konsultacije i saradnju između Severnoatlantskog pakta i zemalja nečlanica u evroatlantskoj oblasti.

Početakom 1994. godine NATO je predstavio inicijativu poznatu kao Partnerstvo za mir. Taj program je osmišljen kako bi se pomoglo zemljama koje u njemu učestvuju da restrukturiraju svoje oružane snage i da im se omogući odgovarajuća uloga u demokratskom društvu kao i da učestvuju u mirovnim misijama pod vođstvom Severnoatlantskog pakta. Prilagođen individualnim potrebama svake zemlje, on nudi mogućnosti za praktičnu saradnju na mnogim različitim poljima, dajući priliku učesnicima da izaberu onoliko – mnogo ili malo – od tog programa i u onoj meri kako im nalažu njihove bezbednosne potrebe. Aktivnosti se kreću u rasponu od vojnih vežbi do seminara i obuke. Naročito akcenat je stavljen na stvaranje transparentnih oružanih snaga koje podležu odgovarajućem

▲ Pridruživanje Partnerstvu za mir

◀ Kontrolni punkt

demokratskom nadzoru i kontroli. Iskustva stečena kroz program Partnerstvo za mir značajno su doprinela saradnji između zemalja koje učestvuju u operacijama održanja mira kao što su Stabilizacione trupe (SFOR) u Bosni i Hercegovini i Snage na Kosovu i Metohiji (KFOR).

U 1995. godini NATO je uspostavio Mediteranski dijalog sa šest zemalja – Egiptom, Izraelom, Jordanom, Mauritanijom, Marokom i Tunisom – u širem mediteranskom regionu. Program, kome se 2000. godine pridružio i Alžir, imao je za cilj stvaranje dobrih odnosa i poboljšanje međusobnog razumevanja između zemalja u mediteranskoj oblasti, kao i promovisanje regionalne bezbednosti i stabilnosti. Aktivnosti obuhvataju poziv zemljama učesnicama u Dijalogu da pohađaju seminare u NATO školi u Oberammergauu u Nemačkoj i Koledž za odbranu u Rimu, Italija.

U 1997, NATO i Rusija i NATO i Ukrajina uspostavili su bilatelarnu saradnju na više formalnoj osnovi.

Bilateralni sporazumi su potpisani između svake od tih zemalja i NATO-a kako bi se postavili temelji za njihove buduće odnose. Stalni zajednički Savet NATO-a i Rusije i Komisija NATO-a i Ukrajine su ustanovljeni kao tela koja treba da omoguće redovne konsultacije i diskusije vezane za pitanja bezbednosti. Teme o kojima se raspravlja na sastancima tih tela kreću se od misija za održavanje mira na Balkanu, rukovođenja krizom i neširenja oružja za masovno uništenje, do preorijentisanja odbrane, zaštite okoline i izrade planova zaštite civilnog stanovništva u vanrednim situacijama.

U toku 2002. godine, saveznici i Rusija uspostavili su dublje i bliže odnose stvaranjem Saveta Rusije i NATO-a koji je zamenio Stalni zajednički savet. To je donelo mnogo više od promene imena i postavilo je odnose na potpuno novim osnovama. Novim forumom, u kome sve zemlje ravnopravno učestvuju, predsedava generalni sekretar NATO-a. Kao ključne oblasti saradnje identifikovane su: borba protiv terorizma, upravljanje kriznim situacijama i sprečavanje širenja oružja za masovno uništenje. Kao i u Severnoatlantskom paktu, odluke koje donosi Savet NATO-Rusija su bazirane na opštoj saglasnosti.

Uvećanje NATO-a

NATO u 21 veku

Od ranih devedesetih brojne zemlje Istočne Evrope su zaključile da će njihovi interesi bezbednosti najbolje biti zaštićeni ulaskom u NATO i ozvaničile su svoje namere molbom za prijem u članstvo. Tri nekadašnje zemlje partneri – Češka Republika, Mađarska i Poljska – postale su članice u martu 1999, povećavši time broj zemalja članica na 19. Na samitu Alijanse u Pragu, u novembru 2002, još sedam zemalja – Bugarska, Estonija, Letonija, Litvanija, Rumunija, Slovačka i Slovenija – su pozvane da započnu sa razgovorima o ulasku u članstvo. One su se formalno pridružile Alijansi krajem marta 2004. godine.

Poslednjih sedam najnovijih članica kao i druge koje imaju aspiracije da postanu članice NATO-a, izvukle su maksimalnu korist iz Akcionog plana za prijem novih članova, koji je uspostavljen 1999. godine kako bi pomogao zainteresovanim zemljama partnerima da se pripreme za buduće članstvo. Potencijalnim članicama Plan nudi praktične savete i pomoć u realizaciji njihovog cilja. Zauzvrat, od članica pretendencata se očekuje da ispune izvesne političke ciljeve uključujući i miroljubivo rešavanje teritorijalnih razmirica, poštovanje demokratskih procedura i vladavine prava, kao i demokratsku kontrolu njihovih oružanih snaga. Učešće u Planu ne nudi bilo kakve garancije za buduće članstvo, ali pomaže zemljama da prilagode svoje oružane snage i da se pripreme za obaveze i odgovornosti koje donosi članstvo u Alijansi.

▲ ▲ Lideri NATO i tadašnji generalni sekretar
Havijer Solana na Vašingtonskom samitu

▲ Novi saveznici u misiji održavanja mira

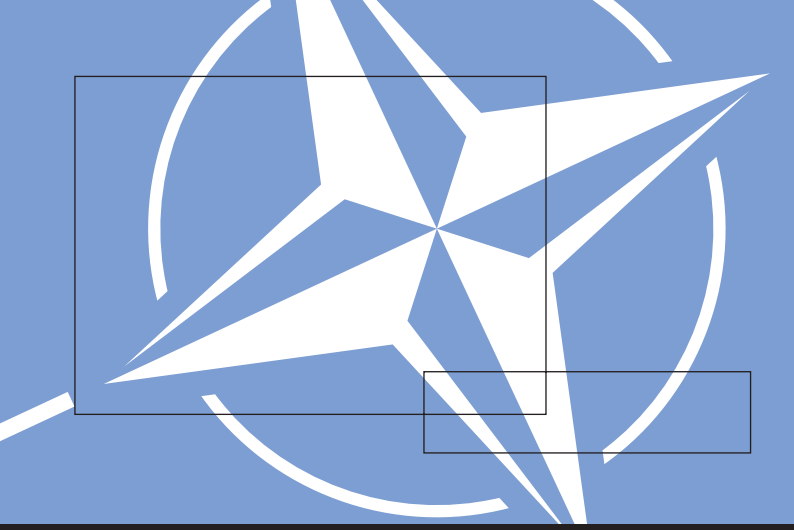

Vlade zemalja članica NATO-a su jasno stavile do znanja da uvećanje Alijanse nije cilj sam za sebe, već predstavlja dalje proširenje bezbednosti pod okriljem NATO-a, čineći Evropu u celini stabilnijom. Proces uvećanja pomaže da se spreče konflikti, jer sami izgledi za članstvo služe kao podsticaj pretendentima da razreše svoje sporove sa susedima i da nastave sa reformama i procesom demokratizacije. Osim toga, nove članice treba ne samo da uživaju korist od članstva, već, takođe, treba da doprinesu opštoj bezbednosti svih zemalja članica. Drugim rečima, one treba da budu pružaoci isto koliko i korisnici bezbednosti.

▲ Ceremonija podizanja zastave nove članice

◀ Potpisivanje protokola o pristupanju

NATO

na

Balkanu

U osvit raspada bivše Jugoslavije, Alijansa je usmerila veoma mnogo pažnje i energije ka Balkanu. Savez je vojno intervenisao da bi zaustavio ili predupredio sukobe u tri navrata – 1995. godine u Bosni i Hercegovini, 1999. godine na Kosovu i Metohiji, i 2001. godine u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji* – i trenutno rukovodi dvema misijama za održavanje mira, Stabilizacionim snagama (SFOR) u Bosni i Hercegovini i Kosovskim snagama (KFOR) u južnoj srpskoj pokrajini Kosovu i Metohiji. Obe misije traže način na koji će garantovati bezbedno okruženje u kome će svi građani, bez obzira na etničko poreklo, moći da žive u miru i u kome će se, uz međunarodnu pomoć, razvijati demokratija.

NATO snage za održavanje mira stigle su u Bosnu i Hercegovinu u decembru 1995, a na Kosovo i Metohiju u junu 1999. godine zajedno sa vojnicima iz mnogih partnerskih zemalja uključujući Rusiju i Ukrajinu. U oba regiona, NATO se angažovao svom snagom u kampanje radi sprečavanja borbi širokih razmera. Savezničke snage NATO-a su sprovele vazдушnu operaciju protiv snaga bosanskih Srba u avgustu i septembru 1995. godine. Ta akcija je pomogla da se izbalansira odnos snaga između zaraćenih strana na terenu i ubedila je vođstvo bosanskih Srba da prihvate mirovne pregovore koji su se održali u Dejtonu, država Ohajo u Sjedinjenim Državama.

SFOR ima mandat UN ne samo da održava mir u Bosni i Hercegovini, već da ga i primeni ako je neophodno. Kako se bezbednosna situacija popravljala tako je smanjivan i broj vojnika prisutnih u Bosni i Hercegovini. Istovremeno priroda zadataka je evoluirala. Danas SFOR pomaže izbeglicama i raseljenim licima da se vrate svojim domovima i traga za osumnjičenima za ratne zločine kako bi ih priveo pravdi. SFOR takođe doprinosi reformama bosanskih vojski – koje su po okončanju konflikta ostale podeljene u tri etničke suparničke vojske (bosanskih muslimana, Hrvata i Srba) – kako bi onemogućili bilo kakve izgleda i odvrtili ih od obnove sukoba.

Vojnoj intervenciji NATO na Kosovu i Metohiji prethodilo je više od godinu dana eskalacije nasilja, uz povećanu pretnju da se sukob proširi na ceo region, i kontinuirano kršenje rezolucija Saveta bezbednosti UN-a od strane vlade u Beogradu koje su pozivale da se prekine sa represijom nad albanskim stanovništvom na Kosovu i Metohiji. U martu 1999, Alijansa je odlučila da pokrene

▲ Francuski "mirovnjak" u Sarajevu

vazдушnu kampanju protiv vojnih i paravojnih struktura jugoslovenske vlade odgovorne za represiju. Odluka je doneta pošto su sve druge opcije bile iscrpljene i pošto su mirovni pregovori ponovo propali zbog beskompromisnog stava Beograda. Suočene sa nesposobnošću Saveta bezbednosti UN da preduzme akciju kako bi osigurao da se ispoštuju njegove rezolucije koje se odnose na konflikt, zemlje članice NATO-a su zaključile da je jedina preostala opcija da pribegnu vojnim sredstvima kako bi zaustavile humanitarnu katastrofu i povratile stabilnost u regionu. Vazдушna kampanja je trajala 78 dana.

Uprkos žestokoj političkoj debati oko intervencije Alijanse, preduzeta akcija je rezultirala u postizanju osnovnih uslova koji su bili potrebni da se započne sa rekonstrukcijom. To su bili pre svega kraj oružanih sukoba između zaraćenih strana; povlačenje Vojske Jugoslavije, srpske policije i paramilitarnih snaga sa Kosova i Metohije; sporazum o stacioniranju međunarodnih snaga na Kosovu i Metohiji; sporazum o безусловnom i bezbednom povratku izbeglica i raseljenih lica, i garancije i volja svih strana da rade na političkom sporazumu za Kosovo i Metohiju.

Mandat KFOR-a proizilazi kako iz Vojnotehničkog sporazuma potpisanog između NATO-a i komandanata Vojske Jugoslavije, tako i iz rezolucije Saveta bezbednosti UN 1244, iz juna 1999. godine. KFOR je na ovaj način odgovoran da spreči obnavljanje neprijateljstva, da uspostavi bezbednosno okruženje kao i da demilitarizuje Oslobodilačku vojsku Kosova. Osim toga, snage pod vođstvom NATO-a pružaju podršku međunarodnim humanitarnim naporima i rade zajedno sa međunarodnim civilnim predstavnicima, sa privremenom administrativnom misijom UN na Kosovu (UNMIK) kako bi stvorili postojeće okruženje za budući razvoj pokrajine.

U bivšoj jugoslovenskoj republici Makedoniji* NATO je odgovorio u avgustu 2001. na zahtev predsednika Republike radi razoružanja albanskih etničkih grupa čije su aktivnosti predstavljale pretnju za bezbednost i stabilnost zemlje. Tu intervenciju pratio je i politički dogovor između predstavnika etničke zajednice Albanaca u zemlji i vlade u kome su posredovali specijalni izaslanici iz različitih međunarodnih organizacija uključujući NATO i posrednike iz Sjedinjenih Država. Zahvaljujući ovome oko 3.500 pripadnika NATO-a prikupili su blizu 4.000 komada oružja u toku tridesetodnevne misije. Ta akcija kao i manje prisustvo snaga NATO-a pomoglo je da se predupredi konflikt i pripremi teren za pomirenje i rekonstrukciju u zemlji. Na zahtev Skoplja snage NATO-a su ostale u BJR Makedoniji nastavljajući da pružaju zaštitu za posmatračke Evropske Unije i Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju sve do kraja marta 2003. kada je misiju preuzela Evropska Unija.

* Turska priznaje Republiku Makedoniju pod njenim ustavnim imenom.

NATO – *šire* *aktivnosti*

Medijski izveštaji NATO-a neizbežno se fokusiraju na diplomatiju visokog nivoa, samite Alijanse i vojne kampanje. Ali najveći deo posla koji Alijansa obavlja ostaje van vidokruga javnosti. NATO je dnevno uključen u niz projekata pomažući da se poboljša evropsko bezbednosno okruženje. To uključuje pomoć u reformama vojske istočnoevropskih zemalja, izgradnju programa koji će pomoći kod prekvalifikacije bivših oficira i uključivanja u civilni način života, kao i pružanje pomoći prilikom uklanjanja mina i uništavanja zaostalih zaliha oružja.

Pored toga, NATO je aktivan i u koordiniranju humanitarne pomoći. U toku 1999. godine, Savez je otvorio Evroatlantski koordinacioni centar za ublažavanje posledica nesreća preko koga je sposoban da koordinira operacije prilikom vanrednog stanja i ublažavanja posledica nesreća u slučaju katastrofa izazvanih prirodnim uzrocima ili onih koje izazove ljudski faktor. NATO je, na primer, bio veoma angažovan u koordinaciju isporuke pomoći izbeglicama koji su bežale od borbi koje su se odvijale na Kosovu i Metohiji 1999, zatim je pružio pomoć žrtvama poplava i zemljotresa u više zemalja uključujući i nekoliko zemalja centralne Evrope u leto 2002, i pomogao je Turskoj da pripremi mere u slučaju vanrednog stanja kako bi zaštitila svoje stanovništvo od potencijalnih napada oružjem za masovno uništenje za vreme rata u Iraku 2003. godine.

NATO takođe ima svoj naučni program u okviru koga pruža podršku razvoju saradnje između naučnika u civilnom sektoru iz zemalja članica Severnoatlantskog pakta i partnerskih zemalja. Nekih 10.000 naučnika, na različite načine, godišnje učestvuje u događajima i projektima obuhvaćenim ovim programom, uključujući tu i inicijative za unapređenje računarske mreže i proširenja međusobnog pristupa putem Interneta između zajednica koje vrše istraživanja na Kavkazu i Središnjoj Aziji. Osim toga, u skladu sa promenama prioriteta NATO-a posle terorističkih napada od 11. septembra 2001, program se sve više okretao ka podršci saradnji na istraživačkim projektima koji se odnose na odbranu od terorizma i suprotstavljanju drugim pretnjama modernom društvu.

NATO u 21 veku

▲ Pripreme za vanredno stanje

◀ Istraživanje na Crnom moru koje je finansirao NATO

Transatlantski odnosi

postepeno postajala važan faktor u međunarodnim odnosima. Na taj način Evropska Unija je od NATO-a preuzela misiju u bivšoj jugoslovenskoj republici Makedoniji krajem marta 2003.

Međusobne obaveze koju su svi Saveznici prihvatili kada su postali članovi NATO-a, navode je u članu 5 Vašingtonskog ugovora (reč je prvenstveno o međusobnoj podršci u odbrani u slučaju vojne agresije protiv bilo koje članice), u početku je bila zamišljena kao način na koji će se Severna Amerika vezati za odbranu Zapadne Evrope. Međutim, slučaj kada je u istoriji NATO-a član 5 prvi put bio primenjen je bilo u odgovoru na terorističke napade protiv Sjedinjenih Država 11. septembra 2001. godine. Tada je od evropskih saveznika i Kanade zatraženo, u skladu sa njihovim mogućnostima, da pruže pomoć Sjedinjenim Državama i odigraju ulogu u borbi protiv terorizma.

Sada, evropski saveznici NATO-a i severnoamerički saveznici formiraju široku transatlantsku zajednicu, u okviru koje su obuhvaćena politička, ekonomska i bezbednosna pitanja. Ova zajednica se bazira na međuzavisnosti, zajedničkim vrednostima i zajedničkim interesima. Mada različite nacionalne pozicije znače da se saveznici neće uvek složiti oko akcije koju treba preduzeti u njihovom zajedničkom interesu, svrha NATO-a je da olakša konsultacije i diskusije između njih kako bi se došlo do opšte saglasnosti kad god je to moguće. Članice Severnoatlantskog saveza, dakle rade zajedno kako bi odgovorile na sva pitanja koja se nalaze na stalno rastućoj transatlantskoj agendi, počevši od uspostavljanja mira u Jugoistočnoj Evropi i stabilizovanja novih demokratija, do borbe protiv međunarodnog terorizma i sprečavanja širenja oružja za masovno uništenje.

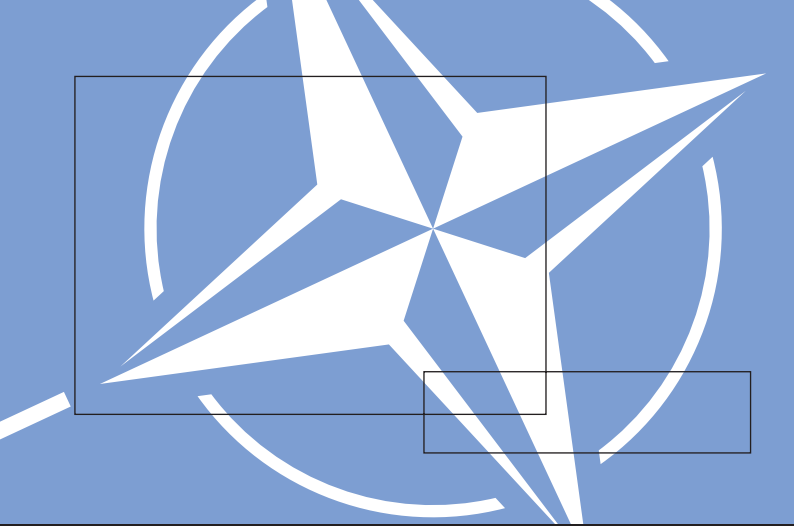

▲ Generalni Sekretar NATO, Jaap de Hoop Scheffer i Državni sekretar SAD, Colin Powell

Odnos između Evrope i Severne Amerike se nalazi u srcu odnosa Atlantskog saveza. Tokom godina, taj odnos, kao i bilo koji sličan konstruktivan odnos, imao je svoje uspone i padove i razvijao se u skladu sa promenama spoljnih okolnosti. Kao posledica Drugog svetskog rata, evropska ekonomija je bila osakaćena čineći evropske članice NATO-a veoma zavisnim od Sjedinjenih Država. Predsednik Truman i drugi kreatori američke politike u vreme stvaranja koncepcije NATO-a imali su za cilj ne samo da stvore prosperitetne i demokratski orijentisane evropske partnere već i da pomognu da se izgradi struktura koje će služiti legitimnim severnoameričkim bezbednosnim interesima. Osim toga, njihovo vođstvo u tom periodu imalo je ulogu ekonomskog i vojnog katalizatora u oporavku Evrope, i poslužilo je da se usmeri stvaralačka energija kontinenta u rekonstrukciju i pomirenje stvarajući uslove koji će dovesti do eventualnog stvaranja Evropske Unije.

U godinama koje su dolazile ono što se u međuvremenu dešavalo jeste da je Evropa ojačala, postala snažnija i ujedinjena, tako da su se transatlantski odnosi dalje razvili ili bolje reći evoluirali kako bi odrazili te izmenjene okolnosti. Kako su nestajale evropske političke podele i kako je Evropska Unija počela da razvija zajedničku međunarodnu i bezbednosnu politiku, Evropa je

* Turska je priznala Republiku Makedoniju pod njenim ustavnim imenom.

Transformisanje Alijanse

Kako nastavlja da se menja bezbednosno okruženje, tako i Alijansa mora da se transformiše kako bi ostala efikasna. Ona mora da iznađe novi balans između sprovođenja tradicionalnih misija usredsređenih na Evropu kao i da se suoči sa novim globalnim pretnjama. Ona mora da stekne vojne sposobnosti kako bi ispunila svoje nove misije, uključujući sposobnost da reaguje brzo i fleksibilno na ove izazove. Praški samit je u svim ovim oblastima pokrenuo procese transformacije kako bi obezbedio da NATO bude sposoban da se efikasno nosi sa bezbednosnim izazovima 21. veka kao što je to bilo sa pretnjama u prethodnom veku.

Uloga NATO-a u borbi protiv terorizma definisana je u Pragu razvojem vojnog koncepta protiv terorizma, specifičnim vojnim mogućnostima koje su potrebne u tim novim misijama, sporazumom koji je postignut oko novog partnerskog Akcionog plana protiv terorizma, i izraženom rešenosti da se istraje u pomoći međunarodnoj zajednici. Te su mere postavile temelj za buduće odluke, uključujući preuzimanje odgovornosti za ISAF u Afganistanu i podršku Poljskoj u administriranju sektora u Iraku.

Na samitu u Pragu, Saveznici su preuzeli specifičnu političku obavezu da poboljšaju sposobnosti u ključnim oblastima za moderne vojne operacije. Jednom, kada bude primenjena u celosti, takozvana praška obaveza o razvoju sposobnosti će učetvorostručiti broj velikih transportnih aviona za trupe u Evropi; uspostaviće flotu za dopunu gorivom u vazduhu; osiguraće da većina NATO desantnih snaga u punoj gotovosti ima zaštitnu opremu od hemijskog, radiološkog, biološkog i nuklearnog oružja; i povećaće zalihe precizno vođenih

▲ Pripadnici ISAF trupa nadgledaju Kabul

◀ Inauguracija transformacije komande Alijanse

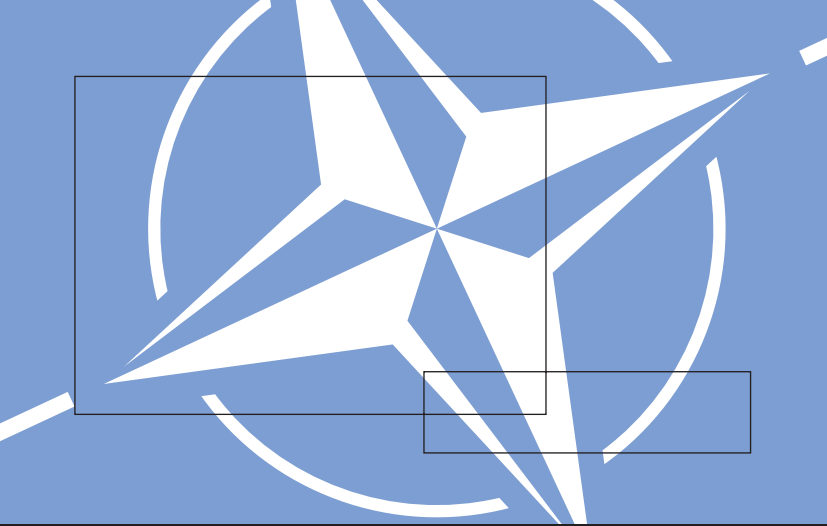

▲ Punjenje gorivom u vazduhu

projektila iz vazduha, čija zemlja porekla nisu SAD, za nekih 40 posto. Istovremeno, saveznici su se dogovorili da formiraju tehnološki napredne NATO snage za brzi odgovor koje će biti u stanju da se brzo premeštaju na one lokacije gde je to potrebno i da delaju kao katalizator koji će postaviti u središte i promovisati poboljšanja kada su u pitanju vojne mogućnosti Alijanse i njihova kontinuirana transformacija. Ujedno su potvrdili koncept nove, svedene i efikasnije vojne komandne strukture. U buduću, komanda strateških snaga NATO će biti bazirana u Belgiji, a stratešku komanda koja će se baviti preobražajem u Sjedinjenim Državama uz prisustvo i u Evropi. Ova potonja biće odgovorna za tekuće preobražaje u vezi sa vojnim mogućnosti Alijanse.

Od marta 2004 godine NATO ima 26 članica. Međutim, do nedavno, organizacioni metodi rada su u najvećoj meri ostali nepromenjeni u odnosu na one koji su razvijeni u ranim pedesetim godinama 20. veka kada je Alijansa brojala 12 članica. Da bi uspešno delovale u novom strateškom okruženju, zemlje članice su prihvatile neophodnost za većom fleksibilnošću i za smanjenjem birokratske strukture. Još jednom treba istaći da je sastanak na vrhu u Pragu načinio snažan iskorak u tom pravcu. Broj komiteta koji je predhodno iznosio 467, umanjen je za 30 procenata. Naredne odluke će doneti potkomiteti, ostavljajući više prostora Savetu Severnoatlantskog pakta da se usredsredi na strateška pitanja, a koji i dalje zadržava svoju sveobuhvatnu odgovornost za proces donošenja odluka u okviru Alijanse. Procedure vezane za ministarske sastanke su takođe racionalizovane, kako bi omogućile više vremena za suštinske promene. Te promene treba da vode ka savremenijoj i efikasnijoj radnoj strukturi unutar Alijanse.

Veliki broj reformi, inicijativa i programa koje su usaglašene u Pragu činiće srž aktivnosti Alijanse u nekoliko narednih godina, sa fokusom na realistične i ostvarive mere proporcionalne potrebama koje mogu garantovati bezbednost teritorija, stanovništva i snaga članica NATO-a u odnosu na sve moguće pretnje i izazove.

U *budućnost*

U prvoj dekadi 21. veka NATO je značajno evoluirao u odnosu na bezbednosni savez kako je oformljen 1949. godine. Za period od više od pola veka postojanja, i Savez kao i šira svetska zajednica, razvili su se na način koji osnivači Severnoatlantskog pakta nisu mogli da predvide. Takođe, NATO je evoluirao od institucije koja je u toku četiri dekade Hladnog rata branila Zapadnu Evropu do nadziranja njene tranzicije u posthladnoratovskom periodu devedesetih godina 20. veka. Sa integracijom novih zemalja članica, proces stalnog prilagođavanja je neizbežan kako bi mogli da se zadovolje interesi šireg članstva, a opet da to ne zadire u sposobnost Alijanse da donosi pravovremene odluke. Činjenica je da će, prema promenama strateškog okruženja, koraci kojima grabi NATO u svojoj evoluciji moraće da se ubrzaju kako bi spremno dočekali nove pretnje.

Dok se menja priroda pretnji sa kojima se suočavaju države članice i sa kojima se NATO suočava, osnovna načela saradnje unutar Alijanse ostaju verna načelima uspostavljenim Vašingtonskim ugovorom. NATO obezbeđuje transatlantski političko-vojni okvir koji omogućava da se odgovori na bezbednosne izazove, povezujući evropske i severnoameričke interese, ali vodeći računa i o izbalansiranom pristupu interesima pojedinačnih zemalja članica.

Stalni preobražaj NATO-a je deo procesa osmišljenog kako bi se povećala bezbednost zemalja članica Alijanse kao i buduća stabilnost i prosperitet evroatlantske regije u celini. Od samita u Pragu saveznici su intenzivirali napore kako bi prilagodili NATO savremenim izazovima – odbrani zajedničkih vrednosti kao što su očuvanje demokratije i ljudskih prava; borbi protiv međunarodnog terorizma i pretnji koju predstavlja širenje oružja za masovno uništenje; izgradnji mostova bezbednosti sa Rusijom i Ukrajinom; dalje razvijanje osnove za blisku saradnju sa drugim zemljama partnerima; i kad su iscrpljeni svi drugi putevi, da deluje kao efikasan instrument u rešavanju kriza i da obezbedi da se štetni efekti sukoba ne prošire preko granica i ugroze širu stabilnost. To predstavlja sveobuhvatan zadatak koji zavisi od potpore i podrške javnog mnjenja, kako u zemljama članicama tako i u zemljama partnerima Alijanse, koje nisu spremne da prihvate politiku sukoba i koje su odlučne da grade bezbednost zasnovanu na razumevanju i saradnji za dobrobit budućih generacija.

NATO Public Diplomacy Division /
Division Diplomatie publique de l'OTAN
1110 Brussels / Bruxelles
Belgium / Belgique
Web site: www.nato.int
Site web: www.otan.nato.int
E-mail: natodoc@hq.nato.int